

Zasady muzyki – kl. I wokalna

Temat: Skale średniowieczne.

1. Skale średniowieczne, inaczej kościelne, modalne, wzięły nazwę i budowę tetrachordalną od skal greckich. Różniły się od nich jednak kierunkiem budowania – średniowieczne budowane były od dołu do góry, w kierunku wznoszącym. Każda skala modalna składała się z siedmiu stopni (ósmym powtórzeniem pierwszego).

2. Wyróżniamy skale główne (autentyczne) i poboczne (plagalne). Skale plagalne zbudowane od 4 czystą niżej od pierwszego dźwięku skali głównej. W nazwie dodany jest przedrostek hypo-. Posiadają wspólny dźwięk końcowy (tonus finalis). Oprócz tego posiadają dźwięk zwany dominantą. Dominanta skal plagalnych leżała przeważnie o 3 niżej od dominanty skal autentycznych.

3. Podział skal średniowiecznych:

a) skale główne (autentyczne): - **dorycka** (w oryginale od d)

- **frygijska** (w oryginale od e)

- **lidyjska** (w oryginale od f)

- **miksolidyjska** (w oryginale od g)

b) skale poboczne (plagalne): - hypodorycka (w oryginale od a)

- hypofrygijska (w oryginale od h)

- hypolidyjska (w oryginale od c)

- hypomiksolidyjska (w oryginale od d) – pokrywa się budową ze skalą dorycką, różni się tonus finalis i dominantą.

F – tonus finalis, D- Dominanta

W skali durowej można znaleźć nawiązanie do skal modalnych, tzn. jeśli napiszemy gamę C-dur od II stopnia to otrzymamy skalę dorycką, jeśli od III – frygijską, od IV – lidyjską, a od V – miksolidyjską. Oznacza to, że skale średniowieczne można budować od dowolnego dźwięku.

4. **Interwały charakterystyczne** w skalach kościelnych.

* seksta dorycka (I – VI st.),

* sekunda frygijska (I – II st.),

* kwarta lidyjska (I – IV st.),

* septyma miksolidyjska (I – VII st.)

5. W XVI wieku wprowadzono dalsze skale:

- a) jońską – od dźwięku C (finalis C, dominatna G), równobrzmiąca z gamą C major;
- b) eolską – finalis A, dominanta E, odpowiada gamie a minor eolskiej oraz ich plagalne.

6. Skale modalne są charakterystyczne dla muzyki średniowiecza (chorał gregoriański), a także wielu pieśni czy tańców ludowych. Skale kościelne miały również wpływ na muzykę artystyczną. Kompozytorzy wielokrotnie nawiązywali do muzyki ludowej w swoich pieśniach czy tańcach. Zabieg ten nazywa się stylizacją lub archaizacją, w zależności od sposobu nawiązania do muzyki opartej na skalach kościelnych. W wielu mazurkach F. Chopina widoczne są fragmenty oparte na skali lidyjskiej czy doryckiej. W *3 utworach w dawnym stylu* M. H. Góreckiego również pojawia się szereg odniesień do tej skali. W *Stabat Mater* K. Szymanowskiego oprócz skal modalnych znajduje się również element archaizacji, czyli odniesienia do muzyki renesansowej i do sekwencji opisującej ból Matki Boskiej po stracie Syna.

Temat: Skala góralska.

1. Skala góralska to siedmiostopniowa skala muzyczna z półtonami między stopniami IV-V i VI-VII. W swojej budowie podobna jest do skali lidyjskiej – w stosunku do niej ma obniżony VII stopień.

Półtony: IV-V   VII-VIII   IV-V   VI-VII

Skala lidyjska od $f^\sharp$ **Skala góralska od $f^\sharp$**

2. Na tej skali oparta duża część muzyki góralskiej (konkretnie podhalańskiej). Są to jednak najstarsze "nuty" (pieśni), późniejsze były tworzone również na bazie skal kościelnych i systemu dur-moll.

3. Do kompozytorów wykorzystujących skalę góralską należał przede wszystkim Karol Szymanowski, twórca baletu *Harnasie*.